

การประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย

AN APPLICATION OF THE HIN JOK SARONG PATTERN, MAE CHAEM DISTRICT CHIANG MAI PROVINCE FOR CONTEMPORARY FASHION CREATION

ชุตินา งามพิพัฒน์^{1*}

Chutima Ngampipat^{1*}

^{1*}นักวิจัยอิสระ, กรุงเทพฯ

^{1*}Independent Researcher, Bangkok

Received: March 5, 2021 Revised: April 1, 2021 Accepted: April 5, 2021

บทคัดย่อ

การประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) ศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้าและลวดลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ 2) ออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ 3) ประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน โดยได้เก็บข้อมูลอุปกรณ์ในการทอผ้า องค์ประกอบของผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม ประกอบด้วย ส่วนเอวขึ้น หรือหัวขึ้น ส่วนตัวขึ้น-ส่วนตัวขึ้น เอวขึ้น และตีนขึ้น ส่วนตีนขึ้น หรือส่วนที่เป็นตีนจก ลักษณะลวดลายของผ้าจะมีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม มี 11 ลาย โดยได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลักแต่ละลายไปประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน 5 ลาย รวมทั้งหมดมี 16 ลาย จากการศึกษา พบว่า รูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, $SD=0.51$) ความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, $SD=0.87$) พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์การสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจก (Product) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, $SD=0.77$) และพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) รองลงมา ด้านราคา (Price) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.95$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$, $SD=0.94$)

คำสำคัญ: ลวดลาย ผ้าขึ้นตีนจก เอวขึ้น หัวขึ้น การพิมพ์ผ้า

*Corresponding author. Tel 098 261 6319

Email address: Kataiboom@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study and review the weaving culture and Teen Jok fabric patterns from Mae Chaem, Chiang Mai, 2) to design and create the contemporary fashion on Teen Jok fabric from Mae Chaem, Chiang Mai, 3) to evaluate the satisfaction of the model of creating the contemporary fashion design on Teen Jok fabric from Mae Chaem, Chiang Mai. The samples were 50 tourists and the locals in Mae Chaem District by collecting data from the weaving instruments and the design parts consisting of waist skirt fabric, head skirt fabric, body skirt fabric, foot skirt fabric. There are eleven original patterns and five new created patterns mixed from the main 11 patterns. There are, therefore, 16 patterns. The result found that pattern no.3 had the most appropriate ($\bar{X}=4.51$, $SD=0.51$). The satisfaction of the model of creating the contemporary on Teen Jok fabric from Mae Chaem, Chiang Mai showed the overall results at high ($\bar{X}=4.47$, $SD=0.87$). The evaluation of each aspect declared that the aspect of the contemporary fashion creation product model from Teen Jok (Product) was at high ($\bar{X}=4.40$, $SD=0.77$). The identity product was the highest ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$), the price was at high ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.95$), and the channel of distribution was at high ($\bar{X}=4.29$, $SD=0.94$)

Keywords: Pattern, Teen Jok fabric, Head skirt fabric, Fabric printing

บทนำ

ปัจจุบันพื้นที่ภายในชุมชนทางภาคเหนือ ส่วนใหญ่ผ้าทอยังคงมีบทบาทสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมมาก นอกเหนือจากบทบาททางการค้า ยังคงมีการนำเอาผ้าฝ้ายทอมือมาใช้ในการประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงการใช้ผ้าฝ้ายทอมือเป็นเครื่องนุ่งห่ม และยังเป็นสิ่งของที่ใส่สอยภายในครัวเรือน หรือ ใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการทอผ้าขึ้นตีนจก กันมากที่สุดชุมชนหนึ่งของทางภาคเหนือ ผ้าทอขึ้นตีนจกของแม่แจ่มมีเอกลักษณ์เฉพาะในการทอ หรือจกในลักษณะการคว่ำลวดลาย ทำให้ลวดลายที่ได้เกิดความสวยงาม และมีความประณีตเฉพาะแบบไม่เหมือนใคร ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ยังคงเป็นศิลปหัตถกรรมเฉพาะท้องถิ่นทางภาคเหนือ ที่ได้สืบทอดเป็นมรดกทางวิถีชีวิต และ ทางวิถีทางวัฒนธรรม การทอผ้าขึ้นตีนจก ถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของคนที่นี่ อำเภอแม่แจ่มอย่างชัดเจนที่สุด ในปัจจุบันยังคงสามารถพบเห็นสตรีของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ยังคงนุ่งขึ้นตีนจกในงานบุญประเพณีต่าง ๆ และในปัจจุบันผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่มยังได้รับการประกาศจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา การขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) อันเป็นการบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดขึ้นจากแหล่งภูมิศาสตร์เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ผ้าทอขึ้นตีนจกที่ทอจากแหล่งอื่นจะเอามาแอบอ้างว่า เป็นผ้าทอขึ้นตีนจกจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ไม่ได้ การขึ้นทะเบียนดังกล่าว เป็นการคุ้มครองผู้บริโภค หรือผู้ใช้ให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพและรู้แหล่งผลิตอย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังเป็นการคุ้มครองผู้ผลิต การให้ผู้ผลิตที่มีอยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์นั้น จะแอบอ้างหรือแสวงหาผลประโยชน์จากชื่อเสียงของสินค้าไม่ได้ (ชัยภัทร พุ่มจันทร์, 2562)

กว่าจะได้มาซึ่งผ้าขึ้นตีนจก ผ้าฝ้ายทอมือของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ นับว่าเป็นเรื่องยากอย่างยิ่งในปัจจุบัน อีกทั้ง ผ้าขึ้นตีนจก ที่ได้มา ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นผ้าทอของชุมชนแม่แจ่มหรือไม่ เนื่องจากช่องทางการจำหน่ายของชุมชน คือ การขายผ่านทางร้านของครัวเรือน หรือร้านค้าของกลุ่มสตรีแม่บ้านในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ การเดินทางไปค่อนข้างลำบาก ลูกค้าส่วนใหญ่จึงซื้อผ้าขึ้นตีนจก ฝ้ายทอมือของชุมชนแม่แจ่ม ผ่านทางพ่อค้าคนกลางเสียเป็นส่วนใหญ่ รายได้จึงตกถึงมือชาวบ้านจำนวนน้อยนิดและยัง無法ยืนยันได้ว่าผ้าฝ้ายทอมือที่ได้มาเป็นของชุมชนแม่แจ่ม

จริง ๆ หรือไม่ เนื่องจากการหวังผลกำไรของพ่อค้าคนกลางจึงนำเอาผ้าจากที่อื่นเข้าแอบอ้างว่าเป็นผ้าจากชุมชนแม่แจ่ม (ชัยภัทร พุ่มจันทร์, 2562)

จากความสำคัญที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นการประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์รูปแบบระหว่างแฟชั่นร่วมสมัยกับภูมิปัญญา ความเชื่อ ด้านความหมาย ของลวดลายผ้าขึ้นต้นจกแม่แจ่ม โดยการนำลวดลายของผ้าไปพิมพ์ลวดลายเพื่อต่อยอดและเกิด ความคิดในรูปแบบต่าง ๆ และการออกแบบในรูปแบบใหม่ ให้เกิดความหลากหลาย แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของลวดลาย แม่แจ่ม ไว้ แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีระบบการพิมพ์ผ้า หรือวัสดุต่างๆ ได้มีความทันสมัยมากขึ้น มีความละเอียด มีสีสันสดใส ราคาไม่แพง รวดเร็ว ทำให้เทคโนโลยีการพิมพ์มีบทบาทในการออกแบบอย่างหนึ่ง และการสร้างสรรค์ยังเป็นการประยุกต์ ระหว่างแฟชั่นร่วมสมัยกับผู้ปัญญา และยังต่อยอดให้กับผู้ที่สนใจ หรือบุคคลทั่วไป และยังส่งเสริมความรู้ด้านลวดลายให้กับ เด็กรุ่นหลัง และเป็นการศึกษาเอกลักษณ์ของลวดลายแม่แจ่ม

จุดประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้าและลวดลายผ้าขึ้นต้นจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ข้อมูลความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศูนย์หัตถกรรมผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าขึ้นต้นจกแม่แจ่ม

ศูนย์หัตถกรรมผ้าขึ้นต้นจกแม่แจ่ม ได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2552 โดยตั้งอยู่ในหมู่บ้านท้องผาย ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งชาวบ้านได้รวมแรงกันจัดตั้งกลุ่มผ้าฝ้ายทอมือผ้าขึ้นต้นจกขึ้นในหมู่บ้าน ยังคงไว้ซึ่งกรรมวิธีการทอแบบดั้งเดิม แต่แทรกลวดลายให้วิจิตรงดงามยิ่งขึ้น และยังมีการแปรรูปผ้าทอไปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลายรูปแบบ เช่น เสื้อพื้นเมืองเสื้อคลุม และกระเป๋า จนทำให้ผ้าขึ้นต้นจกของบ้านท้องผายเริ่มกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง สร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และในปี พ.ศ.2541 หมู่บ้านท้องผายได้รับรางวัลหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่น ในปี พ.ศ.2553 หมู่บ้านได้รับรางวัลพระราชทานหมู่บ้านดีเด่นประเภทอนุรักษ์ชุมชนพื้นถิ่นดีเด่นประจำปีจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วยลักษณะภูมิประเทศของอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งเป็นอำเภอเล็ก ๆ ตั้งอยู่ในหุบเขาและมีภูเขาล้อมรอบ ทิศตะวันตก ติดกับ ดอยอินทนนท์ มีลำน้ำแม่แจ่มซึ่งเป็นลำน้ำสายหลักไหลผ่านตรงกลางสองฟากฝั่งจะเป็นชุมชนและหมู่บ้านตั้งอยู่ตามเชิงเขา จากหมู่บ้านจะเป็นทุ่งนาจนถึงริมน้ำ นอกจากนี้ ยังมีลำน้ำเล็ก ๆ เรียกชื่อตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ลำน้ำไหลผ่าน เช่น น้ำแม่แรกน้ำแม่ปาน น้ำแม่อม น้ำแม่ศึก น้ำแม่วาก น้ำแม่ละอ ฯลฯ โดยลำน้ำทุกสายจะไหลลงสู่แม่น้ำแม่แจ่ม วิถีชีวิตของคนแม่แจ่มส่วนใหญ่จึงผูกพันกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรและงานศิลปหัตถกรรมโดยเฉพาะการทอผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าขึ้นต้นจก อันคงเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงทำให้ช่าง

ทอตีนจกแม่แจ่มมีจิตใจเยือกเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างสรรค์ผลงานที่มีความสวยงามโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ลักษณะของผ้าตีนจกแม่แจ่ม

ผ้าตีนจกแม่แจ่ม หมายถึง ผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมที่ทอและจกด้วยมืออย่างประณีตตามกรรมวิธีการทอและการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสืบกันมาและผลิตในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดเป็นภาพที่มีลวดลายเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแม่ลาย (ลวดลายหลัก) ผ้าตีนจกแม่แจ่ม มี 11 ลาย (แบบ) ได้แก่ ลายหละกอน หลวงลายเจียงแสนน้อย ลายชั้นเสี้ยนสำ ลายหงส์บี้ ลายหงส์ปล้อย ลายโกมฮูปนก ลายโกมหัวหมอน ลายชั้นสามแฉวง ลายชั้นแฉวง ลายกุดขอเบ็ด และลายนกกุม โดยช่างทอได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลักแต่ละลายไปประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายหละกอนน้อย ลายหละกอนกาง ลายเจียงแสนหลวง ลายนาควม และลายนกกอน ทั้งนี้ ยังคงรูปแบบลวดลายเดิมทั้งกระบวนการ วิธีการทอและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของแม่แจ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย โดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีดังนี้

1.1 ประชากร (Population) ได้แก่ นักท่องเที่ยว อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ นักท่องเที่ยว อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาและเก็บข้อมูล คือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.1 แบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ประวัติ ลักษณะพื้นที่ของชุมชน รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3.2 แบบประเมินรูปแบบการออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการขั้นตอนงานวิจัย ได้แก่

1.1 ข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ บทความวารสาร และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยการศึกษาจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลบางส่วนนำมาใช้ประโยชน์ และเพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและได้รวบรวมข้อมูลงานวิจัยลักษณะทางกายภาพ เพื่อนำมาสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.2 เก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยได้ขอความร่วมมือจากสถานที่ต่าง ๆ ในการตอบแบบสอบถาม

1.3 ศึกษาข้อมูลเครื่องมือ/อุปกรณ์ในการทอผ้าตีนจกแม่แจ่มของผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ศึกษาข้อมูลขั้นตอนการผลิต ศึกษาลักษณะของผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ศึกษาลวดลาย

1.5 ศึกษาข้อมูลลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และมีการสังเกตเก็บข้อมูลด้วยการบันทึก การถ่ายภาพ

2. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

2.1 หนังสือ บทความ วิจัย วิทยานิพนธ์ วารสารงานวิจัย ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและเอกสารต่าง ๆ

2.2 ศึกษาข้อมูลออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยภาพร่างการออกแบบ (Sketch Design) เพื่อหารูปแบบการสร้างสรรค์ ลวดลายผ้าตีนจก

3. เป็นข้อมูลการประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3.1 เป็นข้อมูลรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน ด้วยการซื้อผลิตภัณฑ์ โดยพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในการซื้อผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้า ตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่เน้นลักษณะรูปแบบ ลวดลายที่มีความสวยงามและยังคงเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา ชาวบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ประวัติ ลักษณะพื้นที่ของชุมชน รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ผลิตภัณฑ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา ดำเนินการสรุป ลักษณะลวดลายผ้าขึ้นตีนจก มาจาก รูปแบบเรขาคณิต รูปแบบ ธรรมชาติ รูปแบบพืช และรูปแบบสัตว์ โดยการทอผ้าและลวดลายที่มาของผ้าขึ้นจะมาจากลวดลายที่เป็นชื่อคน ชื่อชุมชน หมู่บ้าน อัตลักษณ์ของลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม คือ ลักษณะของตัวขึ้น ที่ประกอบด้วยผ้า 3 ส่วน คือ หัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ การสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้า ตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์ จำนวนคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจข้อดีแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้า ตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิเคราะห์ จำนวนคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้าและลวดลายผ้าตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.1 ลักษณะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันได้ถึงความเป็นมา ของอำเภอแม่แจ่ม มีเพียงตำนานเล่าสืบกันมาว่า สิ่งสองตัวซึ่งเป็นพี่น้องกันต่อสู้เพื่อแย่งพื้นที่หากิน พระปัจเจกพุทธเจ้าเสด็จ ผ่านมาตรัสถามจนทราบแล้วทรงช่วย โดยใช้ไม้ขีดที่พื้นดินเพื่อแบ่งพื้นที่ให้สิ่งแต่ละตัว รอยขีดนั้นต่อมาได้กลายเป็นลำห้วย เรียกกันสืบมาว่า “ห้วยช่างเค่ง” ซึ่งหมายความว่า แบ่งครึ่งกันไว้ ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่ดอนสะกานราษฎรนำ ข้าวปลาอาหารไปถวาย แต่เนื่องจากราษฎรเหล่านั้นยากจน ข้าวปลาอาหารที่นำไปถวายมีน้อยเพราะขาดแคลน ได้ปลาเพียง

ครั้งตัวไปถวายพระองค์ทรงรำพึงว่า “บ้านนี้มีเมืองนี้มันแจ่มแต่ใจ” จึงได้ขนานนามเมืองนี้ว่า “เมืองแจ่ม” ซึ่ง “แจ่ม” หมายความว่าอวดอยาก ขาดแคลน และเรียกน้ำสายใหญ่นี้ว่า “แม่แจ่ม” และกลายเสียงเป็น “แม่แจ่ม” และ “เมืองแจ่ม”

1.2 อุปกรณในการทอผ้าตีนจกแม่แจ่มของผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ กี่ สะเปียน อีด สะลุ่น แป้นผัดหลูหลี่ ผีเย่น กวง บะกวกั พะขอ ขอบพืม พืม เขาแป๊ะ ไม้ก้อม้า ไม้ผั่ง ไม้ตีนย่า บะหลี่แล่น เจือกม็กหัวหูก แก่นหลอด กระสวย ขนเม่น เหล็กแหลม โก๊กหมู

1.3 ขั้นตอนการผลิตผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ องค์ประกอบของ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม แบ่งออกเป็นสำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วย-ส่วนเอวขึ้น หรือหัวขึ้น คือ ส่วนบนสุดของชิ้น ส่วนตัวขึ้น-ส่วนตัวขึ้น คือ ส่วนที่อยู่ตรงกลางระหว่าง เอวขึ้น และตีนขึ้น เป็นส่วนที่มีความกว้างที่สุดของชิ้น-ส่วนตีนขึ้น หรือส่วนที่เป็นตีนจก คือส่วนที่อยู่ล่างสุดของชิ้น ที่เป็นส่วนที่จะนำตีนจกที่ทอไว้เป็น ลวดลายต่าง ๆ ที่ประณีตสวยงามมาต่อกับตัวขึ้น ลักษณะลวดลายของผ้า จะมีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เอกลักษณ์ลวดลายจะสะท้อนถึงคติความเชื่อและความศรัทธาผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาที่แสดงออกถึงความเคารพ สักการะ และพุทธบูชา องค์ประกอบลวดลายที่ปรากฏบนตีนจกแม่แจ่ม จึงมักปรากฏลวดลาย ต่าง ๆ เช่น โคม ชัน นาค หงส์ น้ำเต้า สะเปา อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญทางพุทธศาสนาอันหมายถึง เขาพระสุเมรุ ทะเลสีทันดร สัตว์หิมพานต์ที่เป็นสัตว์มงคล เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกาลเวลาผ่านไป ในปัจจุบัน ลวดลาย ต่าง ๆ ส่วนหนึ่งก็อาจเกิดจากจินตนาการของช่างผู้ทอเองที่มีการคงเอกลักษณ์ลวดลายดั้งเดิม ผสมผสาน ร่วมกับ ลวดลายศิลปะอื่น ๆ หรือลวดลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของตนเองเข้าไปร่วมด้วย

1.4 ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม มี 11 ลาย (แบบ) ได้แก่ ลายหละกอนหลวง ลายเจียงแสนน้อย ลายชันเสี้ยนลำ ลายหงส์บี ลายหงส์ปล่อย ลายโกมฮูปนก ลายโกมหัวหมอน ลายชันสามแฉก ลายชันแฉก ลายกุดขอเบ็ด และลายนกกอนกุ่ม โดยช่างทอได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลักแต่ละลายไปประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายหละกอนน้อย ลายหละกอนกาง ลายเจียงแสนหลวง ลายนาคนกุ่ม และลายนกกอน รวมทั้งหมดมี 16 ลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เป็นงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านของผู้หญิงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่เกิดจากฝีมือการทออย่างประณีตตามกรรมวิธีการทอและการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยเทคนิคการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของ กลุ่มชนชาวไทยวนในอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เกิดเป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวแม่แจ่ม ที่มี ความงดงาม และเป็นผ้าทอที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติ ผ้าขึ้นตีนจก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ลวดลายผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

2. ผลการออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

2.1 การออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ได้นำการออกแบบมาวิเคราะห์ในการหารูปแบบในการออกแบบ โดยผู้วิจัยได้ทำการร่างแบบร่าง (Sketch Design) จำนวน 18 แบบ นำรูปแบบไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินรูปแบบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด

ภาพที่ 2 แบบร่าง (Sketch Design) จำนวน 18 แบบ

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเลือกรูปแบบประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย จำนวน 18 แบบ โดยเลือกรูปแบบที่มีความเหมาะสมมากที่สุด พบว่า รูปแบบการออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบที่ 1, 5 และ 15 ตามลำดับมีความเหมาะสมจากมากไปหาน้อย โดยรูปแบบที่ได้อันดับหนึ่ง ได้แก่ รูปแบบที่ 1 (20 คะแนน) อันดับดับสอง ได้แก่ รูปแบบที่ 5 (24 คะแนน) และอันดับสาม ได้แก่ รูปแบบที่ 15 (26 คะแนน) เพื่อนำไปทำต้นแบบลวดลายเทคนิคการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ผลการออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการประเมินหาความเหมาะสมและการออกแบบตามกรอบแนวความคิดของงานวิจัย โดยนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบแบบร่าง (Sketched Design) จำนวน 3 รูปแบบ โดยนำไปประเมินหาความเหมาะสม ด้านการออกแบบ ด้านเอกลักษณ์ ของลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยนำรูปแบบที่ 1 (แบบร่าง Sketch Design) รูปแบบที่ 5 (แบบร่าง Sketch Design) รูปแบบที่ 7 (แบบร่าง Sketch Design) ไปขึ้นต้นแบบโดยใช้เทคนิคการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม

ภาพที่ 3 ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจก อำเภอแม่แจ่ม ต้นแบบที่ 1

ผลการประเมินความเหมาะสม ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร รูปแบบที่ 1 จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ราย พบว่า รูปแบบการออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.33, SD=0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.36, SD=0.57)

ภาพที่ 4 ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร ต้นแบบที่ 2

ผลการประเมินความเหมาะสม ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร รูปแบบที่ 2 จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ราย พบว่า รูปแบบการออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.36, SD=0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.33, SD=0.60)

ภาพที่ 5 ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร ต้นแบบที่ 3

ผลการประเมินความเหมาะสม ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร รูปแบบที่ 3 จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ราย พบว่า รูปแบบการออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.51, SD=0.51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.67, SD=0.50)

ผลวิเคราะห์การออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอมะเณร ทั้งหมด 3 รูปแบบ พบว่า รูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.51, SD=0.51) รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ =4.36, SD=0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) รูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.57$)

ภาพที่ 6 ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 คน ดังนี้

3.1 ด้านเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 54 และเป็นเพศชาย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 46

3.2 ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง อายุ 31-35 ปี มากที่สุดจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ อายุระหว่าง อายุ 36-45 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 อายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 16 อายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10 และอายุน้อยกว่า 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4

3.3 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และจบการศึกษาด้านต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20

3.4 ด้านรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง ต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมา มีรายได้มากกว่า 25,001-35,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 24 มีรายได้ระหว่าง 35,001-45,000 บาท จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14 รายได้ระหว่าง 45,001-55,000 บาท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10 รายได้ระหว่าง 55,001-65,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8

3.5 ด้านอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 46 รองลงมา คือ อาชีพแม่บ้านจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 26 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชนจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และอาชีพนักเรียน/นักศึกษาจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 8

3.6 ความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นต้นจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, $SD=0.87$) โดยพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าขึ้นต้นจก (Product) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, $SD=0.77$) และพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) รองลงมา ด้านราคา (Price) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.95$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$, $SD=0.94$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้าและลวดลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันได้ถึงความเป็นมาของอำเภอแม่แจ่ม มีเพียงตำนานเล่าสืบกันมาว่า สิ่งสองตัวซึ่งเป็นพี่น้องกันต่อสู้เพื่อแย่งพื้นที่หากิน พระปัจเจกพุทธเจ้าเสด็จผ่าน มาตรัสถามจนทราบแล้วทรงช่วยโดยใช้ไม้ขีดที่พื้นดินเพื่อแบ่งพื้นที่ให้สิ่งแต่ละตัว รอยขีดนั้นต่อมาได้กลายเป็นลำห้วย เรียกกันสืบมาว่า “ห้วยช่างเค็ง” ซึ่งหมายความว่า แบ่งครึ่งกันไว้ ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่ดอนสะกานราษฎรนำข้าวปลาอาหารไปถวาย แต่เนื่องจากราษฎรเหล่านี้ยากจน ข้าวปลาอาหารที่นำไปถวายมีน้อยเพราะขาดแคลน อุปกรณ์ในการทอผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่มของผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ก็, สะปัน, อิด, สะลุ่น, แป้นผัดหลูหลี่, ผิยน, กวง, บะกวก, พะขอ, ขอบพืม, พืม, เขาแป๊ะ, ไม้ก้อม้า, ไม้ผ้ง, ไม้ตีนย่า, บะหลี่แล่น, เจือกมกหัวทูก, แก่นหลอด, กระสวย, ขนเม่น, เหล็กแหลม, โกกหมู 3 ขั้นตอนการผลิตผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ องค์ประกอบของ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม แบ่งออกเป็นสำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วย-ส่วนเอวขึ้น หรือ หัวขึ้น คือส่วนบนสุดของชิ้น ส่วนตัวขึ้น-ส่วนตัวขึ้น คือส่วนที่อยู่ตรงกลางระหว่าง เอวขึ้น และตีนขึ้น เป็นส่วนที่มีความกว้างที่สุดของชิ้น - ส่วนตีนขึ้น หรือส่วนที่เป็นตีนจก คือส่วนที่อยู่ล่างสุดของชิ้น ที่เป็นส่วนที่จะนำตีนจกที่ทอไว้เป็น ลวดลายต่างที่ประณีตสวยงามมาต่อกับตัวขึ้น ลักษณะลวดลายของผ้าจะมีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เอกลักษณ์ลวดลายจะสะท้อนถึงคติความเชื่อและความศรัทธาผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาที่แสดงออกถึง ความเคารพ สักการะ และพุทธบูชา องค์ประกอบลวดลายที่ปรากฏบนตีนจกแม่แจ่ม จึงมักปรากฏลวดลาย ต่าง ๆ เช่น โคม, ชัน, นาค, หงส์, น้ำตัน, สะเปา อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญทางพุทธศาสนาอันหมายถึง เขาพระสุเมรุ, ทะเลสีทันดร, สัตว์วิมหานต์ที่เป็นสัตว์มงคล ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม มี 11 ลาย (แบบ) ได้แก่ ลายหละกองหลวง, ลายเจียงแสนน้อย, ลายชันเสี้ยนสำ, ลายหงส์บี้, ลายหงส์ปล่อย, ลายโกมฮูปนก, ลายโกมหัวหมอน, ลายชันสามแฉ, ลายชันแฉอู, ลายกุดขอเบ็ด, และลายนกกอนกุ่ม โดยช่างทอได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลักแต่ละลายไปประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายหละกองน้อย, ลายหละกองกำ, ลายเจียงแสนหลวง, ลายนาคกุ่ม, และลายนกกอน รวมทั้งหมดมี 16 ลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เป็นงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านของผู้หญิงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ ที่เกิดจากฝีมือการทออย่างประณีตตามกรรมวิธีการทอและการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยเทคนิคการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของ กลุ่มชนชาวไทยวนในอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เกิดเป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวแม่แจ่ม ที่มีความงดงาม และเป็นผ้าทอที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติ ผ้าขึ้นตีนจกสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ ศีลรัตน์ (2538) ในด้านคุณประโยชน์ของลาย คือ สร้างลวดลายให้เกิดคุณค่าทางด้านต่าง ๆ เช่น คุณค่าด้านความงาม การสร้างสรรค์ใหม่ ให้เกิดความสวยงามแปลกตา คุณค่าของลวดลายที่แสดงถึงความเป็นเชื้อชาติ วัฒนธรรม ยุคสมัย การสื่อ ความหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคม และการใช้ลวดลายถ่ายทอดอารยธรรมทางปัญญา ซึ่งลักษณะของ ผลงานต้นแบบผลิตภัณฑ์ในงานวิจัยนี้ ได้แสดงลวดลายที่สื่อถึงแนวคิดดังกล่าวเป็นการนำเรื่องของความงามทาง สุนทรียศาสตร์มาใช้ในการออกแบบเพื่อให้ผู้บริโภคได้สัมผัสคุณค่าความงามจากผลงานดังกล่าว

2. อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อออกแบบและสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัยลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบผลิตภัณฑ์ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ทั้งหมด 3 รูปแบบ จะพบว่ารูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.51, SD=0.51) รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ =4.36, SD=0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.33, SD=0.60) รูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมมากค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ =4.33, SD=0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.36, SD=0.57)

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศจี สุวรรณศรี (2551) ได้กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานนั้น นอกจากผู้ผลิตจะต้องมีความตื่นตัวในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องแล้ว ผู้ผลิตยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค

3. อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ความพึงพอใจของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$, $SD=0.87$) โดยพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์การสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจก (Product) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, $SD=0.77$) และพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) รองลงมา ด้านราคา (Price) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.95$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$, $SD=0.94$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สหวัฒน์ แนนหนา (2556) ได้กล่าวว่า การนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ดั้งเดิม

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย โดยผู้วิจัยได้สรุปและเก็บรวบรวม ข้อมูลงานวิจัยแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ดังนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1.สรุปผล พบว่า อุปสรรคในการทอผ้าตีนจกแม่แจ่มของผลิตภัณฑ์ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ กี่, สะเปียน อีด สะลุ่น แป้นผัดหลูหลี่ ผีเย็น กวง บะกวก พะขอ ขอบพื้ม พื้ม เขาแป๊ะ ไหม่กม่า ไหม่ผ้ง ไหม่ตีนย่า บะหลี่แล่น เจือกมกหัวหูก แก่นหลอด กระสวย ขนเม่น เหล็กแหลม โก๊กหมู ขั้นตอนการผลิตผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ องค์ประกอบของ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม แบ่งออกเป็นสำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วย-ส่วนเอวขึ้น หรือ หัวขึ้น คือ ส่วนบนสุดของขึ้น ส่วนตัวขึ้น-ส่วนตัวขึ้น คือ ส่วนที่อยู่ตรงกลางระหว่าง เอวขึ้น และตีนขึ้น เป็นส่วนที่มีความกว้างที่สุดของขึ้น-ส่วนตีนขึ้น หรือส่วนที่เป็นตีนจก คือ ส่วนที่อยู่ล่างสุดของขึ้น ที่เป็นส่วนที่จะนำตีนจกที่ทอไว้เป็น ลวดลายต่างที่ประณีตสวยงามมาต่อกับตัวขึ้น ลักษณะลวดลายของผ้าจะมีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เอกลักษณ์ลวดลายจะสะท้อนถึงคติความเชื่อและความศรัทธาผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาที่แสดงออกถึง ความเคารพ สักการะ และพุทธบูชา ลวดลายผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม มี 11 ลาย (แบบ) ได้แก่ ลายหละกอนหลวง ลายเจียงแสนน้อย ลายขันเสี้ยนสำ ลายหงส์ปี่ ลายหงส์ปล่อย ลายโกมฮูปนก ลายโกมหัวหมอน ลายขันสามเฒ่า ลายขันเอวอู ลายกุดขอเบ็ด และลายนกกุ่ม โดยช่างทอได้นำส่วนประกอบของแม่ลายหลักแต่ละลายไปประสมประสาน ทำให้เกิดลวดลายใหม่และเป็นที่นิยมอีกจำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายหละกอนน้อย ลายหละกอนกาง ลายเจียงแสนหลวง ลายนาคนกุ่ม และลายนกกอน รวมทั้งหมดมี 16 ลายผ้าขึ้นตีนจกแม่แจ่ม เป็นงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านของผู้หญิงในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ ที่เกิดจากฝีมือการทออย่างประณีตตามกรรมวิธีการทอและการสร้างลวดลายบนผืนผ้าด้วยเทคนิคการจกแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของ กลุ่มชนชาวไทยวนในอำเภอแม่แจ่ม ทำให้เกิดเป็นผ้าที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชาวแม่แจ่ม ที่มีความงดงามและเป็นผ้าทอที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ผ้าขึ้นตีนจก การออกแบบลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ลวดลายการพิมพ์ผ้าขึ้นตีนจกอำเภอแม่แจ่ม ทั้งหมด 3 รูปแบบ จะพบว่ารูปแบบที่ 3 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, $SD=0.51$) รูปแบบที่ 2 มีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) รูปแบบที่ 1 มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเอกลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.57$) ความพึงพอใจ

ของรูปแบบการสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.47, SD=0.87) โดยพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์การสร้างสรรค์แฟชั่น ร่วมสมัยจากลวดลายผ้าตีนจก (Product) อยู่ในระดับมาก($\bar{X}$ =4.40, SD=0.77) และพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.33, SD=0.60) รองลงมา ด้านราคา (Price) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.21, SD=0.95) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.29, SD=0.94)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการประยุกต์ลวดลายผ้าตีนจกอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับการสร้างสรรค์แฟชั่นร่วมสมัย งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยการช่วยเหลือแนะนำจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณหมู่บ้านทอผ้าตีนจกตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้คำปรึกษาและให้ความอนุเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูล การติดต่อประสานงาน และการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ และทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถาม จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตลอด ทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่สละเวลาในการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องของแผนการสอบตรวจทานความถูกต้องของภาษา และพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมถึงผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนที่ให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วง

ในท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดามารดาและครอบครัว ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมาก ที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง กราบขอบพระคุณและขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

การอ้างอิง

- ชัยภัทร พุ่มจันทร์. (2560). การพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าตีนจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2538). การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- ระบบสารสนเทศศูนย์อนุรักษ์ผ้าไหม. (ม.ป.ป.). ผ้าจากแม่แจ่ม. สืบค้นจาก http://qsds.go.th//silkcotton/k_21.php
- ศจี สุวรรณศรี. (2551). เอกสารประกอบการสอนเรื่องหลักการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัส (Principle of Product Development and Sensory Evaluation). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ภาควิชาอุตสาหกรรมเกษตร.
- สหวัดน์ เน้นหนา. (2556). การเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรม. สืบค้นจาก www.finearts.go.th/system/files/cultural.doc